

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Рівненський державний гуманітарний університет

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА:

***минуле, сучасне,
шляхи розвитку***

Збірник наукових праць

*Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету*

**Випуск 16
У 2-х т. Том I**

Засновано у 2000 році

Рівне – 2010

ББК 63.3(4Укр)-7
У45
УДК 94(477)

Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Зб. наук. праць: наук. зап. Рівненського державного гуманітарного університету. У 2-х т. – Вип. 16. – Рівне: РДГУ, 2010. – Т. 1. – 236 с.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-мистецької проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані теоретико-методологічних проблем українського мистецтва. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-мистецькою спадщиною.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Виткалов В.Г.** – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету

Баканурський А.Г.	– доктор мистецтвознавства, професор (Одеса)
Бондарчук Я.В.	– кандидат мистецтвознавства, доцент (Острог)
Горпенко В.Г.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Захарчук-Чугай Р.В.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Іваницький А.І.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Кияновська Л.О.	– доктор мистецтвознавства, професор (Львів)
Овсійчук В.А.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Постоловський Р.М.	– кандидат історичних наук, професор (Рівне)
Ричков П.А.	– доктор архітектури, професор (Рівне)
Супрун-Яремко Н.О.	– доктор мистецтвознавства, професор (Рівне)
Троян С.С.	– доктор історичних наук, професор (Рівне)
Федорук О.К.	– доктор мистецтвознавства, професор (Київ)
Стоколос Н.Г.	– доктор історичних наук, професор (Рівне)
Жилюк С.І.	– доктор історичних наук, професор (Рівне)

*Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ № 15560-4032 Р. Зареєстровано Міністерством юстиції України,
наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.*

Упорядник тому: проф. **Виткалов В.Г.**

Рецензент: **Афанасьєв Ю.Л.** – доктор філософських наук, професор кафедри мистецтвознавства та експертної діяльності ДАКККіМ

Друкується за рішенням вченої ради РДГУ (протокол № 4 від 26 листопада 2010 р.)
Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

Збірник зареєстрований Президією ВАК України як фахове видання з проблем мистецтвознавства (постанова № 2409/2 від 9.02.2000 р.) та перереєстрований як фахове видання з культурології (постанова № 1-05/5 від 18.11.2009 р.) та мистецтвознавства (постанова № 1-05/4 від 14.10.2009 р.)

ISBN 978–966–8424–76–2

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010

УДК 061.237:728.4(477.82)

М.М. Ясінський

ЕТНІЧНО-МИСТЕЦЬКІ КЛУБИ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Розвиток мистецтва мав важливе значення для розвитку європейської культури. Мистецтво, що відображало реалії суспільного життя, служило для задоволення естетичних потреб і відчувало затасні порухи людських душ – це мистецтво було єдиним справжнім провидцем майбутнього. Таке враження складається, принаймні тоді, коли аналізуємо складові мистецького діяння – манера, спосіб чи механізм реалізації мистецького твору, обсяг відображуваної дійсності, соціально-ідеологічне наповнення твору, і, насамперед, пошук нових відтінків культури. Знаходження мистецтвом нових елементів духовної культури і є тим способом передбачення, провидіння майбутнього.

«Часто, коли людина ще не може в логічних поняттях сформулювати зародження нового світовідчуття, побудувати нову модель світу і визначити своє місце в ньому, мистецтво тільки йому властивими засобами розкриває багатство взаємовідносин людини й світу» [1; 11]. Вона втілює вловлювані нею сенси буття в особливі знаки, що їх іменуємо мистецтвом, із тим, щоб хтось другий в цих знаках зміг впіймати вже інший, власний сенс. Мистецтво, як літопис сенсу культури, було завжди, а в добу змін літописного тексту йому ставало тісно в усталених формах, воно змінювалося, випереджаючи час, карбуючи прийдешні тексти можливих культур.

XIX ст. не було винятком в історії мистецтва, винятковим і неповторним залишалося якраз мистецтво. В Галичині збільшилася кількість друкованих видань, зріс потяг до музичних творів, з'явилося чимало драматичних гуртків, літературних, мистецьких або й музичних об'єднань, декламаторських вечорів; популярними стали духові оркестри та побутові п'єси, що ставилися в гімназіях, приватних вечірках, а чи й просто в стодолах. XIX століття стало тріумфом чергового неповторного віку культури.

а) Театральні об'єднання:

Історія українського театру традиційно датується 1619 роком, коли в Галичині, щоправда польською мовою, була поставлена перша шкільна драма.

Питання зародження будь-якого етнічного театру доволі риторичне, адже театральне таїнство, що колись олюднювало біологічне життя людини, сьогодні стало епізодичним, не обов'язковим та атавістичним. Відшліфована упродовж століть театральна дія стала не вельми доступним коштовним каменем культури.

У XIX ст. на зміну сакральному театру і традиційно-побутовим театральним дійствам прийшов професійний театр¹. Якщо «пратеатр» дав сучасному театру етнічно-настрійний початок, сакральний збагатив його розмаїттям виконавських форм, а побутовий переніс до далеких соціальних окраїн, то й професійний театр перебрав на себе всі кращі риси своїх попередників. Театральні вистави, що їх давали самодіяльні драматичні гуртки при етнічних культурно-просвітніх та інших численних товариствах, були водночас настроєвими, соціальними й національно-символічними. Виконані на професійний манер, ці постановки на загал ще не були професійно віртуозними та витончено досконаліми, вони, скоріше, волали про потребу виявлення етнічного буття через розвиток власної театральної культури.

Із другої пол. XIX ст. театральні гуртки, сценічні об'єднання, самодіяльні групи почали масово з'являтися в Галичині.

Діяльність аматорського гуртка у Коломиї розпочалася 1848 р. виставою «Наталка Полтавка» І.Котляревського [2; 281].

Руський народний театр у Львові виник 1864 р. при культурно-освітньому товаристві «Руська Бесіда». Його основоположником став український актор і режисер О.Бачинський.

1913 р. у Перемишлі був організований Руський драматичний гурток ім. Цеглинського. Для театральних постановок гуртківці використовували велику залу Українського Народного

Дому по вул. Костюшка.

1911 р. відкрито «Український народний театр ім. І.Тобілевича» в Станиславові. Українське драматичне товариство перед I світовою війною організоване й в Чорткові [3].

У створених на основі гуцульських п'єс Г.Хоткевича виставах теза «театр із народу і для народу», здається, досягла свого апогею – споконвічна творчість самого народу, перлини його генію, оброблені і втілені у формах мистецтва, через творчість акторів-аматорів знову поверталась до народу [4]. Гнат Хоткевич із гуцульським театром виступав на сцені Народного Дому в Товстому (м. Тлусте Червоногородського повіту) [5], інших етнічно-культурних закладів Галичини. У Галичині, а згодом і на Волині добре відома була театральна трупа актора Йосипа Стадника, котрий працював з 1894 по 1913 рр. у театрі товариства «Руська Бесіда» у Львові, а з 1906 р. був його режисером і директором.

Працювали на сценах галицьких театрів Л.Курбас, О.Нижанківський, А.Бучма, подружжя Рубчаків, М.Садовський. Тут проводили творчі вечори М.Заньковецька та М.Лисенко.

I світова війна застала Л.Курбаса у Львові, де він працював актором у театрі товариства «Руська Бесіда», а з жовтня 1915 р. – у Тернополі, організатором, режисером, мистецьким керівником, директором та актором професійної трупи «Тернопільські театральні вечори» [6; 166].

Про дальший розвиток українських театральних товариств свідчить той факт, що з 1922 р. керівників аматорських драматичних гуртків готувала Театральна комісія при товаристві «Провіта» у Львові [7].

Із розвитком етнічних театральних клубів зростає зацікавленість до них як тогочасної критики, так і науковців. Г.Лужницький у праці «Праукраїнський театр» зауважує, що І.Франко ще в 1894 р. починає свої «історичні обриси» про «Русько-український театр» [8].

На початку ХХ ст. українські самодіяльні театральні колективи ставили п'єси в кожному з Народних Домів Галичини².

Із розвитком книгодрукування в краї книга стає все більш популярною. Вже на початку ХІХ ст. галицькі просвітники пишуть руською мовою перші букварі для навчання дітей. Втім, у 1810-1820 рр. у Галичині було видано лише 300 найменувань книг.

Першим етнічно-літературним об'єднанням Галичини стала «Руська трійця» за участю М.Шашкевича, Я.Головацького та І.Вагилевича, організована 1831 р. Перший альманах «Зоря», що його мали намір видати молоді літератори 1834 р. був заборонений. У 1837 р. книга видана в Угорщині під назвою «Русалка Дністрова» («Ruthenische Volks-Lieder») [9; 7]. Після заснування «Руської трійці» література галицька стала розвиватися успішніше, проте пройшло майже півстоліття, перш ніж літератори знову об'єдналися «зادля розвою руської літератури».

У Коломиї наприкінці ХІХ ст. діяли Товариство ім. Г.Квітки-Основ'яненка та Перше літературно-драматичне товариство.

1 листопада 1898 р. у великій залі Народного Дому у Львові відбулася наукова академія з відзначення столітніх роковин української літератури та ювілею І.Котляревського. Тоді ж засновано Українсько-руську видавничу спілку та «запомоговий фонд для українсько-руських літератів ім. Івана Котляревського» [10; 310].

15 лютого 1904 р. створено Товариство прихильників української літератури, науки і штуки у Львові. Його фундаторами були М.Грушевський, І.Франко, І.Труш, І.Макух, М.Грушевська, В.Гнатюк, С.Томашівський. Товариством, на пропозицію Є.Чикаленка (з 23 червня по 27 липня 1904 р.), організовано Всеукраїнські вищі літні курси молоді у Львові, а восени 1905 р. відкрито «Виставку української штуки і українського артистичного промислу», що відбулася за підтримки НТШ. Організатором її став І.Труш.

Важливим для розвитку книгодрукування краю стало заснування з ініціативи М.Грушевського Українсько-Руської Видавничої Спілки (1899 р.), що «служила національним і культурним інтересам українського народу» і певну увагу приділяла випуску

дитячих книжок [11].

Товариство прихильників української літератури, науки і штуки організувало видання «Літературно-наукового» та «Артистичного вісника».

У 1904 р. Ю.Романчук почав видавати збірки творів галицьких письменників під загальною назвою «Руска Письменність». Всього вийшло 25 томів цього видання, що згуртувало українських письменників різних поколінь та поглядів під гаслами розвитку руської літератури. А загалом українськими етнічно-культурними товариствами Галичини видано перед 1903 роком 256 назв книг. У цей же час у краї друкувалося 41 українське періодичне видання [12; 214].

У 1903 р. Руський Клуб у Відні з Народним Комітетом у Львові заснували руський часопис «Ruthenische Revue», що виходив німецькою мовою у Відні.

На зламі XIX-XX ст. «Просвіта» завдяки значній за обсягами видавничій діяльності об'єднала навколо себе літераторів Галичини та Великої України, а в 1907 р. заходами М.Грушевського «Літературно-науковий вісник» поширив свою діяльність на всю Україну. Головний Відділ Товариства дарував кожній читальні (станом на 1907 р. таких читалень було 1893), майже 80 книжок, що становили основу українських клубів книголюбів більшості поселень Галичини [13; 47].

У 1907 році М.Яцків, Б.Лепкий, С.Чарнецький, П.Карманський, В.Пачовський, С.Твердохліб, О.Луцький та М.Рудницький організували українське літературне об'єднання «Молода муза», що репрезентувало ж символічний напрям в літературі [14]. Отже, перед початком I світової війни українські етнічно-літературні клуби об'єднували читачів, літераторів, видавців, популяризаторів друкованих видань – всіх, хто прагнув поширювати українську культуру.

б) Співочі об'єднання;

Пісня завжди об'єднувала людей здатністю до колективного співпереживання змісту та образу, спонукала до розуміння етнічних текстів культури. Разом із тим, свобода пісенної творчості не могла бути реалізована повністю носіями чужої, нав'язаної зовні культури. Протягом кількох сторіч українська пісня лише зрідка вибивалася за межі етнічних груп, здебільшого завдяки талантові окремих досконалих виконавців. Із причин політичних відбулося звуження меж духовного буття етносу. Криза світської мистецької культури долається поступово, найперше завдяки поширенню професійної церковної музики і запровадженню «художнього співу» у церквах. Прояви такої спільності і культурного обміну сягають діяльності «перемиської школи», до котрої належали, передусім, М.Вербицький та І.Лаврівський [15].

У 20-х роках XIX ст. при дворі єпископа І.Снігуровича заснований постійний церковний хор, з якого вийшли композитори М.Вербицький та І.Лаврівський [16; 684]. А 1870 р. А.Вахнянин організує співацьке товариство «Торбан» [17; 445].

Зростання суспільного інтересу до хорового мистецтва позитивно вплинуло на розвиток музичної освіти. З 1891 р. починає працювати мережа музичних шкіл співацького товариства «Боян», в яких навчали, крім гри на музичних інструментах, сольному та хоровому співу. ...Пропагуючи вітчизняну хорову музику, численні культосвітні товариства («Руська Бесіда», «Зоря», «Сокіл», «Воля», «Молода громада», «Просвіта», «Основа» та ін.) не обмежувалися лише такими містами, як Львів, Станіслав, Тернопіль, Самбір, Перемишль. Наприкінці XIX – початку XX століття їхні осередки діяли й у приміських селах та найвіддаленіших закутках краю [18].

Активна популяризація української пісні через різноманітні форми мистецтва дозволяє констатувати, що фольклорно-пісенні традиції є вершиною і невичерпним джерелом професійного мистецтва. Водночас традиційна культура живе доти, доки її здобутки підхоплюються митцями і при творчому їх осмисленні стають зрозумілими й близькими наступним поколінням [19]. Вже від 1870 р. Товариство «Просвіта» видає перші «Співаники школярські», «Руський співаник» та іншу літературу [20].

Церковні хори під керівництвом професійних диригентів виконують світську музику. Мелодії сакральних піснеспівів записують А.Вахнянин, О.Нижанківський, М.Вербицький, І.Лаврівський та ін., чия діяльність була пов'язана з церквою та руським народом. Паралельно з хором «Лютня» у 80-ті роки розпочинають свою діяльність «Львівський чоловічий хор» та польське співацьке товариство «Ехо». Про активізацію хорового руху в цей період свідчить зростання чисельності хорових колективів, що створюються на базі інших: літературних, спортивних, драматичних товариств. Серед них відомими були хор «Зоря», «Академічний хор», «Технічний хор», хор Товариства Друкарів «Вогнище», «Робітничий хор» тощо.

Зростання інтересу до хорової діяльності сприяло розвитку хорового мистецтва, дозволило збагатити його тематику та стилістику здобутками різних композиторських шкіл Європи, спонукало до формування власного національного досвіду у цій галузі музично-творчої діяльності, поживлення концертного життя краю [21]. Хорові твори, що їх писали та виконували українські січові стрільці під час бойових походів, відкрили нову сторінку музично-виконавського мистецтва під промовистою назвою «Стрілецька пісня». Цілком логічним з плином часу виглядає об'єднання численних розрізнених хорів та музичних виконавців у «Союз співочих та музичних товариств».

в) Музичні об'єднання;

Творчість українських композиторів Галичини кінця XIX – першої половини XX століття становить епоху в розвитку національної культури. Це період утвердження самобутності українського мистецтва та зростання рівня музичного професіоналізму в регіоні. Вказані тенденції пов'язані з музичною творчістю відомих композиторів-виконавців того часу: В.Барвінського, Н.Нижанківського, М.Колесси, Р.Сімовича, С.Туркевич-Лісовської, З.Лиська та ін. Їх діяльність створила умови для активізації музичного життя в Галичині та надала цілісності процесам опанування тих художньо-естетичних здобутків, які демонструвала європейська мистецька еліта [22].

За даними Товариства ім. М.Качковського в 1910 р. із діючих 58 читалень 8 мають аматорські театральні дружини, а в Дитківцях організовано духовий оркестр [23].

Оркестри, як об'єднання музикантів-любителів, організовували діячі й Товариства «Просвіта» при читальнях та Народних Домах. Чисельний колектив діяв при капітульній домі у Львові, де свого часу митрополит А.Шептицький надав приміщення одній з львівських читалень «Просвіти».

У 1903 році при товаристві «Сокіл» організовується музична секція [24].

Перед I світовою війною на сцені Українського народного дому «Просвіта» в Тереховлі виступали гуцульський театр під керівництвом Г.Хоткевича, популярний театр Й.Стадника; хор богословів зі Львова; студентський хор «Бандурист»; співаки Є.Купчинський та Малиновський із Сороцького; учитель Рошаківський з Могильниці. Постійним учасником просвітянських концертів був місцевий хор «Просвіти», яким керував самодіяльний композитор Є.Турула [25; 10].

1890 р. читальня «Просвіти» почала працювати в с. Багатківцях Тереховлянського повіту, на початку XX ст. тут діяв хор, яким керував дяк Плішка та духовий оркестр із 15 інструментів [26; 11], а оркестр села Купчинці, під Тернополем, наприкінці XIX ст. був відомим на всю Галичину.

Із 1891 р. починає працювати мережа музичних шкіл співацького товариства «Боян», в яких навчали, крім гри на музичних інструментах, сольному та хоровому співу. Не менш авторитетними були й музична школа співацького товариства «Горбан», а також музичний інститут Галицького музичного товариства. Грунтовну хорову освіту давали церковні школи співу та дяківські бурси. У цей же період у Галичині мало місце поширення музичної культури етнічно-просвітніми об'єднаннями. Музичні колективи, організовані при українських етнічно-просвітніх клубах Галичини, на початку XX ст. реформовані їх учасниками в окремі етнічно-музичні й хорові об'єднання, що здобули високого рівня

професійної культури та виконавської майстерності.

з) Об'єднання українських митців;

Мистецтво, як осягнення духу та сходінка у царство гармонії, є безкінечним у своїх формах та способах вияву. Завдяки мистецтву людство отримало здатність творити думку. Розмаїті мистецькі полотна, графічні та скульптурні зображення, разом із тим, відображували особливості людського буття.

У ХІХ столітті зросло зацікавлення митців історією, фольклором, мистецькими традиціями. Творчі здобутки митців сусідніх народів, просіяні через національну свідомість, призвели до появи в Галичині українських мистецьких об'єднань.

Митрополит А.Шептицький «за стараннями проф. Богдана Лепкого спровадив з-під Кракова до Львова талановитого мистця Олексу Новаківського, допомагаючи йому розбудувати майстерні і навчальну мистецьку школу для молоді. ...Зі школи Новаківського у Львові вийшли і в різних осередках доповнювали свою мистецьку освіту: Святослав Гординський, Михайло Мороз, Едвард Козак, Степан Луцик та інші талановиті адепти мистецтва» [27; 7-8].

«На виставці польського Товариства прихильників мистецтв у Львові в 1891 р. уперше виступив зі своїми етнографізованими іконами Юліян Панкевич. Ікони ці, на яких Христос і Богородиця з'явилися в гуцульських одягах, викликали бурю «святого обурення» в колах консервативного духовенства, але для ідеї наближення неба до землі зробили багато»... Видатною особою на мистецькому небосхилі початку ХХ ст. був Іван Труш. «Йому українське мистецтво завдячує й такою багатоважливою імпрезою, як переломова у своєму роді мистецька виставка у Львові в 1905 р. ...Чотири кімнати так званого Салону Лятура у Львові, вповнені картинами, килимами, плахтами й гуцульською різьбою, – це була перша в Галичині виставка, уладжена під гаслом «чистого» мистецтва. Взяло в ній участь 12 митців із Галичини й Придніпрянщини... З галицьких малярів найбільше виставив Труш, за ним – Панкевич та Манастирський. Вперше далися пізнати Сосенко та Бойчук...» [28]. Мистецтво, що знайшло в народній особі свого шанувальника, з вдячністю відгукнулося непересічними мистецькими творами.

Художню еліту архітектурного Львова об'єднав І.Левинський. Архітектори О.Лушпинський, Л.Левинський, Т.Обмінський, а згодом молодий Р.Грицай, митці та скульптори з майстерні І.Левинського створили в архітектурі новий напрям – український архітектурний модерн. Творчому об'єднанню архітектора І.Левинського Галичина завдячує будівлями Народного Дому у Львові на Клепарові та в Кам'янці Струмилової, монастиря сс. Василіанок у Станиславові, Товариства «Дністер» й Народного Дому «Сокіл» по вул. Руській у Львові тощо.

Із мистецьких шкіл Кракова та Відня, університетів, минаючи принади віденського стилю чи закопанської моди, українське мистецтво Галичини початку ХХ ст. ступило на дорогу творення національного стилю.

г) Хореографічні об'єднання;

Танок притаманний людській істоті від початку творення нею світу культури. Звуки природи, мелодії життя творили в людині диво, котре вона втілювала в пластику тіла, енергію руху, зміни ритмів та форм. Упродовж століть змінювалися континенти, змінювали один одного володарі, а людина, котра створила багато барвистих мов, знов і знов поверталася до тієї первісної мови своєї душі – мови танцю. Шалені бали знаті, палкі танці селянської молоді відбивали одвічні такти бажань, устремлінь та поривів. Дозвіллева культура шляхти бажала новизни, змін, подальшого урізноманітнення. Досвідчені хореографи проводили тривалі заняття з придворними панянками. Аж ось настав вік машин, залізниць та фабричних гудків. Знамениті віденські бали поступово відходили в минуле. Робітнича молодь Замарстинова та Левандівки в невеликих читальнях влаштовувала свої танцювальні вечори. Нове покоління потребувало від потенційних хореографів нового танцю. «Зростаюча популярність модерних хореографічних течій у Східній Галичині

актуалізувала організацію танцювальної освіти відповідного спрямування. Значну роль в оволодінні основами техніки та стилістики модерного танцю відіграли створені у 10-20-х рр. спеціальні курси при середніх та вищих музичних і драматичних навчальних закладах (Драматичній школі Ф.Фрончковського, Музичному закладі М.Рейсс, Львівському музичному інституті А.Нементовської, Консерваторії Польського музичного товариства, Вищому музичному інституті ім. М.Лисенка у м. Львові та ін.), а також курси, організовані українськими і польськими культурно-освітніми товариствами. Функції ґрунтовної фахової підготовки модерних танцюристів покладались на спеціальні приватні школи» [29].

У Народних домах, читальнях, інших приміщеннях етнічно-культурних клубів сільська молодь продовжувала танцювальні традиції своїх предків... У постановках аматорського народного «Гуцульського театру» Г.Хоткевича (1909-1912 рр.), що в нових формах розвивав традиції народних видовищ, широко використовувався гуцульський танцювальний фольклор, перенесений на сцену в майже незмінному вигляді.

Велике значення для утвердження національного стилю у вітчизняній хореографії мав розвиток сценічних форм українського народного танцю. Увійшовши наприкінці ХІХ ст. у музично-драматичні та музичні вистави національного театру корифеїв, український народний танець став їх колоритною окрасою, дієвим засобом розкриття ідейно-образного змісту спектаклів. Утвердження народного танцю, як сценічного жанру, суттєво сприяло подальшому розвитку національної сценічної хореографічної культури [30].

Для нового покоління галичан танок став вираженням традиції, пошуком нових традицій, новою етнічно-культурною традицією.

Проведений нами аналіз мистецької діяльності Галичини дав змогу засвідчити, що:

1. Етнічно-театральні клуби в Галичині виникли в результаті урізноманітнення дозвілленої культури, заснованої на театральних традиціях вертепу, вечорниць, сакральних і обрядових дійств, а також через ріст інтересу до театральних вистав у зв'язку з організацією перших професійних театрів (театри гр. Скарбека, «Руської Бесіди» та ін.).

2. Розвиток духовної культури українців Галичини, що став можливим завдяки діяльності етнічно-просвітніх товариств, призвів до значного зацікавлення й художньою літературою. Творчі об'єднання українських літераторів були засновані на єдності духовної сутності етнічної культури – «духу культури».

3. Розвиток української пісні в краї відбувався через створення фахової хорової школи та організацію дяко-вчительських закладів із предметом піснеспіву, друкування текстів та нот у розмаїтих етнічно-культурних виданнях та, головним чином, у зв'язку з загальним культурним піднесенням, що супроводжувалося організацією численних самодіяльних хорових колективів.

4. Етнічно-музичні клуби поширилися в Галичині в зв'язку із створенням мережі музичних шкіл, організацією етнічно-культурними товариствами музичних колективів, становленням модерної європейської відпочинкової культури та зародженням української музичної еліти з числа професійних музикантів й композиторів.

5. Об'єднання українських митців у Галичині мали на меті професійне навчання обдарованої молоді, становлення художньої критики, організацію художніх виставок та пропаганду мистецтва, створення художньо-виробничих об'єднань і розвиток заснованої на галицьких традиціях та європейському новаторстві етнічної школи малярства й графіки.

6. Розвиток мистецтва танцю, що відбувався в етнічно-хореографічних клубах, виявився в організації професійних колективів, котрі виконували на провідних сценах краю народні танці; створенні хореографічних шкіл класичного та модерного танцю; поширенні хореографічного мистецтва через мережу етнічно-культурних клубів.

7. Розвиток українських етнічно-мистецьких клубів, закономірним результатом якого стали створення та організація різноманітних мистецьких колективів, шкіл, виставок тощо, відбувався в руслі загального розвитку етнічної культури.

8. Українські етнічно-мистецькі клуби Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. заклали

основи національної мистецької освіти, державної мережі закладів культури, дали початок вітчизняному мистецтвознавству.

Примітки

¹ Професійний театр увібрав традиції давньогрецьких театрів: потребував спеціальних п'єс, усталених правил гри, а ще, мабуть – найголовніше, вимагав поділу на акторів та глядачів, виконавців та спостерігачів, дійових осіб й оточення.

² Перед 1914 р. одне лише Товариство «Просвіта» мало понад 500 власних Народних домів із залами для забав та театральних постановок.

Джерельні приписи

1. Меднікова Г.С. Українська і зарубіжна культура ХХ століття: Навч. посіб. / Г.С. Меднікова. – К.: Знання, КОО, 2002. – 214 с.

2. Українська культура: історія і сучасність: Навч. посібник / За ред. С.О. Черепанової. – Львів: Світ, 1994. – 456 с.

3. Чорпіта Я. Чортків. Історико-краєзнавчий нарис / Я.Чорпіта. – Чортків, 2002. – 168 с.

4. Партола Я.В. Г.М. Хоткевич і українська театральна культура кінця ХІХ – початку ХХ століття: автореф. дис... канд. мистецтвознавств.: 17.00.01 / Я.В. Партола; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2003. – 23 с.

5. Павлик Я. Історія Товстого / Я.Павлик. – Заліщики, 1998. – 118 с.

6. Чорній С. Театральні ідеї та естетичні принципи Леся Курбаса / С.Чорній // Зап. наук. т-ва ім. Т.Шевченка. Т. CLXXXVII. Доп. ювілейного наук. конгресу з відзначення сторіччя НТШ. Філол. секція. Нью-Йорк-Сідней-Торонто, 1976. – С. 166-176.

7. Грицан А. Театральна культура Галичини у контексті європейського модерну (кінець ХІХ – перша чверть ХХ ст.) http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/Myst/2009-2010_17-18/statti/Grycan.pdf // ДАЮ, фонд 298, опис 1, справи 1-8.

8. Лужницький Г. Праукраїнський театр / Г.Лужницький // Зап. наук. т-ва ім. Т.Шевченка. Т. CLXV. Зб. філол. секції. Т. 26. – Нью-Йорк-Париж, 1956. – С. 60-73. З посиланням на Возняк М. Нескінчена друком праця І.Франка з історії українського театру. Річник Українського Театрального Музею ВУАН. – К., 1930. – С. 41-75.

9. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців (1848-1914). На підставі споминів / К.Левицький. – Львів: Накл. власним з друк. оо. Василян у Жовкві, 1926. – 737 с.

10. Там само.

11. Корнеева Г.В. Українська дитяча книжка Східної Галичини: історико-книгознавчий аспект (друга половина ХІХ ст. – 1939 р.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.08 / Г.В. Корнеева; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – К., 2005. – 18 с.

12. Нарис історії «Просвіти» / Р.Іванчук, Т.Комаринець, І.Мельник, А.Середяк. – Львів-Краків-Париж: Просвіта, 1993. – 232 с.

13. Лозинський М. Сорок літ діяльності «Просвіти» (В 40-літній Ювілей Т-ва) / М.Лозинський. – Львів: Коштом і заходом Товариства «Просвіта», 1908. – 74 с.

14. Литературная энциклопедия. В 11 т. – М., 1929-1939.

15. Кияновська Л.О. Стильова еволюція галицької музичної культури ХІХ-ХХ ст.: автореф. дис... д-ра мистецтвознавства: 17.00.01 / Л.О. Кияновська; Нац. муз. акад. ім. П.І. Чайковського. – К., 2000. – 36 с.

16. Гаврюшенко О.А. Історія культури: Навч. посібник / Наук. ред. В.М. Шейко / О.А. Гаврюшенко, В.М. Шейко, Л.Г. Тишевська. – К.: Кондор, 2004. – 763 с.

17. Попович М.В. Нарис історії культури України. – 2 вид.; випр. / М.В. Попович. – К.: АртЕк, 2001. – 728 с.

18. Мороз Л.В. Диригентсько-хорове мистецтво Галичини другої половини ХІХ – першої третини ХХ століття: автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.01 / Л.В. Мороз; Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2003. – 19 с.

19. Новосад М.Г. Українська пісня в контексті художнього життя Галичини другої половини XIX – початку XX століття: автореф. дис... канд. мистецтвозн.: 17.00.01 / М.Г. Новосад; Держ. акад. керів. кадрів культури і мистец. – К., 2002. – 17 с.
20. Товариство «Просвіта» у Львові: покажчик видань (1868-1939). – Львів, 1996. – 580 с.
21. Мороз Л.В. Назв. праця.
22. Бедакова С.В. Художньо-естетичні здобутки «Празької школи» в контексті творчих пошуків українських композиторів Галичини кінця XIX – першої половини XX ст.: автореф. дис... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / С.В. Бедакова; Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2006. – 19 с.
23. Отчет о деятельности Общества им. Михаила Качковского от 16 сентября 1910 г. до 15 сентября 1911 г. – Львов, 1911. – 40 с.
24. Нагірняк А.Я. До історії створення та діяльності спортивного товариства «Сокіл» у Львові (кінець XIX – початок XX ст.): http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/VNULP/Armia/2008_634/04.pdf.
25. Завальнюк О. «Просвіта» на Тереховлянщині: Короткий історичний нарис / О.Завальнюк, М.Михайлюк. – Львів: Каменяр, 1997. – 48 с.
26. Там само.
27. Андрусів П. Українська мистецька культура. Мистецтво – найміцніша зброя: Статті, промови й огляди / П.Андрусів. – Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1987. – 455 с.
28. Голубець М. Мистецтво. Шукачі нових доріг / М.Голубець: <http://www.uahistory.kiev.ua>.
29. Пастух В.В. Сценічна хореографічна культура Східної Галичини 20-30-х років XX століття: автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.01 / В.В. Пастух; Нац. ун-т культури і мистец. – К., 1999. – 21 с.
30. Там само.

Резюме

Розкривається простір українського етнічно-культурного життя Галичини кінця XIX – поч. XX ст. та причини, що уможливили розвиток як визначних творчих особистостей, так етнічно-клубних установ: хорових, мистецьких, музичних, літературних та ін. Виявлено роль етнічно-культурних клубів в українському націотворенні.

Ключові слова: Галичина, етнічно-мистецькі клуби, культурний процес.

Summary

Ethnically-artistic clubs of Galychina end of XIX - beginning of XX of century

The author reveals Ukrainian ethnic and cultural life in Galicia of the late 19th early 20th centuries and also formulates the reasons that gave the possibility for the development of outstanding creative personalities as well as many ethnic organizations: choral, artistic, literary and other. The role of ethnic and cultural clubs of Galicia in Ukrainian nation formation is described.

Key words: Galychina, ethnically-artistic clubs, cultural process.

Аннотация

Анализируется пространство украинской этнокультурной жизни Галиции конца XIX – нач. XX ст. и причины, сделавшие возможным развитие как творческих личностей, так и этнических клубных организаций: хоровых, музыкальных, литературных и др. Выявлена роль этнокультурных клубов Галиции в украинском нациосознании.

Ключевые слова: Галиция, этнически-художественные клубы, культурный процесс.

ЗМІСТ

В.Г. Виткалов. Мистецький розвиток України в науковому вимірі в історичній ретроспективі	3
---	---

Розділ I. ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА УКРАЇНИ

Р.Д. Михайлова. Михалківський скарб як культурно-мистецька пам'ятка доби раннього заліза	7
О.І. Стріхар. Музична освіта періоду українського бароко	10
Т.І. Сідлецька. Шляхи виникнення та розвитку кобзи і бандури в Україні	14
О.М. Ізваріна. Кріпацькі театри в маєтковому побуті як складова формування українського оперного мистецтва середини XVIII – середини XIX ст.	19
О.В. Двойнінова. Особливості дерев'яної церковної архітектури Волині XVIII століття	23
В.Г. Плахотнюк. Музична поп-культура України в контексті художніх практик постмодернізму	27
І.М. Ян. Трансформаційні процеси у музичному мистецтві Харкова кінця XIX – першої половини 20-х років XX століття	31
М.В. Ферендович. Виконавська діяльність чоловічих співочих товариств Львова 1900-1939 років	36
О.Г. Легкун. Музична культура південно-західної Волині кінця XIX – першої третини XX століття у контексті регіональних досліджень: джерелознавчий аспект	45
Л.М. Свірідовська. Еволюція жанрів фортепіанної музики кінця XIX – початку XX ст.	50
Л.А. Черній. Реформа Краківської академії мистецтв на зламі XIX-XX століть та її вплив на генезу українського малярства	54
С.В. Бєдакова. Творчість українських композиторів Галичини «Празького періоду»	59
Р.А. Варнава. Епістолярна спадщина В.Барвінського у світлі психолого-вікових аспектів особистості	63
М.М. Ясінський. Етнічно-мистецькі клуби Галичини кінця XIX – початку XX ст.	69
Н.І. Кушлик. Риси галицького музичного бідермаєра в світських композиціях о. П.Бажанського	77
Г.Д. Борейко. Творчість корифеїв у постановках Рівненського обласного музично-драматичного театру повоєнного періоду	83
М.О. Дресвяннікова. Тенденції розвитку народної картини в сучасному українському «наївному» мистецтві	87
Н.В. Негода. Українське contemporary art на шляху самовизначення	90
С.Ю. Чернецька. Українська культурно-мистецька спадщина в умовах глобалізаційних викликів	95
О.Стебельська. Аматорське музичне мистецтво Тернопільщини кінця XX – початку XXI століття в контексті культурно-історичного процесу	101
Л.М. Дерман. Філософсько-світоглядні проблеми сучасного етапу НТР у контексті діяльності дизайнерів одягу XX-XXI століття	105
С.О. Салдан. Музичне мистецтво в системі філософських ідей А.Шопенгауєра та Р.Штайнера	111
В.В. Сьомкін. Проблеми актуалізації екодизайну як напряму дизайн-діяльності	115
О.Грантовська. Риси античного стилю в сучасній українській моді	119

Розділ II. ТЕОРЕТИКО-МИСТЕЦЬКІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Д.П. Титенко. Формування європейських клавірових темперацій XVIII ст.	125
С.С. Соланський. Виконавська рецепція клавірних творів Й.С. Баха	

у Львівській фортепіанній школі	130
О.Б. Величко. Історичні рефлексії «Досвід ґрунтовної скрипкової школи» (versuche grundlische violinschule auspurg: gedruck bei johan jacob lotter, 1756. – 264 s.)	
Леопольда Моцарта як джерело формування ерудиції музиканта-виконавця	135
О.Є. Гнатишин. До питання про науково-теоретичні засади новітніх концепцій виконавської інтерпретології в світлі розвитку національного музикознавства	139
Т.В. Зінська. Особливості функціонування музичного виконавства в соціокультурному просторі України	146
С.В. Оборська. Синтез мистецтв у національних напрямках модерну	152
Г.А. Пархоменко. Мистецьке коло іспано-каталонського модерну	157
І.Ф. Андропова. Художній образ: естетичне ставлення до реальності	162
О.М. Гончарук. Свято, гра, видовище в контексті естрадного синтезу мистецтв	168
Н.М. Кречко. Хорова культура України у системі культурологічних та музикологічних досліджень	173
Г.І. Вахрамєєва. Особливості семантики орнаментальних мотивів в оздобленні народних сорочок	179
В.В. Лучанська. Динаміка цінностей і проблеми взаємовідношення людини і природи	184
Я.З. Уциук. Театр та танець як соціокультурні й мистецькі явища	192
І.М. Локишук. Художні тканини Рівненського Полісся кінця ХІХ-ХХІ століття: питання історіографії	196
Я.В. Бондарчук. Аналог другої пол. ХVІІ – поч. ХVІІІ століття із житієм св. Миколая з фондів державного історико-культурного заповідника м. Острога	200
Ю.М. Шеломанова-Булавка. Типологічна характеристика традиційних дерев'яних храмів Волині	209
О.П. Берлач. Архітектурно-типологічні основи розвитку фортифікаційних споруд на теренах Волині	216
С.Г. Лазарєв. Специфіка музичної творчості в умовах масової культури	220
Розділ ІІІ. РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ, ПОВІДОМЛЕННЯ	
Т.Г. Сокіл. Образ державного правителя в сучасній театральній інтерпретації	225
С.В. Виткалов. Фотомистецтво Західної України і Олександр Харват (спроба мистецького портрету)	229
Відомості про авторів	233